

2. ODKRYCIA GEOGRAFICZNE – PRZYCZYNY, PRZEBIEG, SKUTKI – NOTATKA

---

1. Średniowieczna wiedza o świecie

- Wiedza o świecie w średniowieczu była ograniczona. Zapomniano wiele z tego co ustalono w starożytności albo temu wręcz zaprzeczano (teoria o kulistości Ziemi Eratostenesa).
- Znajomość świata Europejczyków zawężała się do Europy i basenu Morza Śródziemnego – znali Europę, Afrykę Północną i część Azji.
- Wiele z dokonań starożytnych uczonych przetrwało dzięki Arabom, oraz w klasztornych bibliotekach. Dzięki temu gdy rozpoczął się okres zainteresowania światem (renesans) można było do nich dotrzeć. *Geografia* Ptolemeusza w XV w. została przetłumaczona z greki na łacinę.
- W XIII i XIV wieku dzięki wyprawom na Wschód dominikanina Giovanniego da Piano dei Carpiniego (XIII w.) oraz kupca weneckiego Marco Polo (XIII/XIV w.) poszerzyła się wiedza o świecie Europejczyków.
- Dla Europejczyków wręcz legendarne były bogactwa Wschodu – Indii i Chin.

2. Przyczyny wypraw geograficznych

- Wzrósł popyt na towary luksusowe sprowadzane ze Wschodu, takie jak: korzenie (pieprz, imbir, cynamon, gałka muszkatołowa), pachnidła (mirrę, aloes), balsam, kadzidła, owoce południowe, bawełnę czy jedwab.
- Osiedlenie się na Bliskim Wschodzie Turków Osmańskich utrudniało kontakty ze Wschodem. Podróż lądem stała się bardzo niebezpieczna. Starano się więc znaleźć inną, bezpieczniejszą drogę na Wschód, głównie do Indii.
- Poszukiwane towary sprowadzane ze Wschodu były bardzo drogie. Na handlu nimi bogaciły się głównie miasta włoskie takie jak Wenecja czy Genua, które zmonopolizowały handel z Lewantem (Wschodem). Chciano ominąć pośredników i dotrzeć bezpośrednio do źródeł tych towarów – do Indii, Chin.
- Wzrosło zainteresowanie światem – ludzie byli ciekawi jak ten świat wygląda.
- W Europie zaczynało brakować srebra i złota, z którego bito pieniądze i którym płacono za poszukiwane towary wschodnie. Chciano zdobyć dostęp do terytoriów bogatych w te kruszce.
- Szlachta hiszpańska i portugalska szukała nowych sposobów wzbogacenia się. Na Półwyspie Iberyjskim było za mało ziemi, zdobyto pod koniec XV w. Szerzył się kryzys gospodarczy, głód i epidemie. Ostatni bastion arabski – Grenadę. Szlachta szukała więc nowych przygód, nowych łupów i nowych ziem.
- Chciano rozszerzyć domenę Kościoła katolickiego

2. Uwarunkowania wypraw geograficznych

- a) Henryk Żeglarz, następca tronu Portugalii, założył w Sagres ośrodek naukowy, w którym gromadzono i kopiowano mapy żeglarskie oraz udoskonalano instrumenty nawigacyjne. Kapitanom statków nakazał prowadzenie dokładnych ksiąg pokładowych.
- b) Wyprawy geograficzne były możliwe dzięki wynalazkom:
  - nastąpił postęp w dziedzinie żeglarstwa; nowy typ statku – **karawela** – umożliwiał zwiększenie sybkości, miał większe ładownie do przewożenia towarów, a wysokie burty powodowały, że

statki te były dużo bezpieczniejsze. Karawele miały również nowy rodzaj ożaglowania – wprowadzono do użytku żagiel trójkątny (**fok**), który pozwalał płynąć pod wiatr.

- wykorzystano nowe przyrządy do pomiaru położenia statku: wprowadzono **astrolabium** (przy jego pomocy określano długość geograficzną), **kwadrant** (określano szerokość geograficzną) oraz **log** – przyrząd do pomiaru prędkości statków.
- upowszechniono **busolę**, która pokazywała biegun magnetyczny.

3. Przebieg wypraw geograficznych – mapa

Wyprawy Portugalczyków	Wyprawy Hiszpanów i żeglarzy na usługach Królestwa Hiszpanii
Cel – dotarcie do Indii opływając Afrykę: ▪ Henryk Żeglarz (1394 – 1460) – rozpoczął wyprawy wzdłuż wybrzeża Afryki i zachęcał do nich innych. ▪ 1434 r. – żeglarze portugalscy docierają do Przylądka Bajador (na poł. od Wysp Kanaryjskich). ▪ 1446 r. – opłynęli Przylądek Zielony i dotarli do Sengalu, a następnie przekroczyli równik. ▪ Bartolomeo Diaz w 1487 r. dotarł do Przylądka Dobrej Nadziei ▪ Vasco da Gama w 1498 r. dotarł do brzegów Indii do miejscowości Kalikat. Portugalczycy odkryli: W-y Kanaryjskie, Azory, W-y Zielonego Przylądka, poznali linię brzegową Afryki m.in. Zatokę Gwinejską. Na zachodzie odkryli dzisiejsza Brazylię.	Cel – dotarcie do Indii płynąc na zachód, wykorzystując teorię o kulistości Ziemi ▪ Krzysztof Kolumb – 1492 (Genuńczyk) dotarł do San Salwador, Haiti, Kuby i Jamajki, a w późniejszych wyprawach do Ameryki Południowej i Środkowej: ▪ Krzysztof Kolumb – 1493 – Antyle, w tym Jamajka; wyprawa miała charakter kolonizacyjny ▪ Krzysztof Kolumb – 1498 – Trynidad ▪ Juan de la Costa i Alonso de Hojeda – 1499 – Gujana w Ameryce Pd. ▪ Krzysztof Kolumb – 1502 – Honduras w Ameryce Środkowej. ▪ Amerigo Vespucci 1500 – 1505 (Florentyńczyk) odkrył, że nowy ląd jest nowym kontynentem – stąd Ameryka ▪ Ferdynand Magellan postanowił opłynąć Ziemię. Jego wyprawa trwała od 1519 – 1522 r. (Sam Magellan zginął). Odkryto Cieśninę Magellana, W-y Mariańskie, Filipiny.

5. Inne wyprawy w XVI w.

- 1497 r. – Giovanni Caboto (**John Cabot**) na służbie Anglii dotarł do Nowej Funlandii i Płw. Labrador w Ameryce Pn.
- 1534 r. – **Jacques Cartier** – Francuz – odkrył Zatokę i Rzekę św. Wawrzyńca. Kanada kolonią francuską.
- **Francis Drake** – Anglik – opłynął świat 1577 – 1580
- **Willem Barents** – Holender – odkrył Spitsbergen (Arktyka) 1596

4. Skutki wypraw geograficznych

Polityczne	Gospodarcze	Społeczno - kulturalne
▪ powstają nowe imperia kolonialne : Hiszpania i	▪ upadek dawnych potęg handlowych - miast włoskich	▪ zniszczeniu uległa cywilizacja Indian amerykańskich :

Portugalia ▪ wzrosło znaczenie Hiszpanii i Portugalii w Europie – stały się mocarstwami, ▪ świat został podzielony na dwie strefy wpływów: hiszpańską i portugalską: ➤ 4.05.1493 r. – bulla papieża Aleksandra VI. Linia demarkacyjna biegła z północy na południe, 2053 km na zachód od Wysp Zielonego Przylądka. Tereny na wsch. stanowiły portugalską linię wpływów, a na zach. hiszpańską. ➤ 1529 r. – traktat w Saragossie. Hiszpania zrezygnowała z terenów w Azji i Afryce, wydzielono strefy wpływów na Pacyfiku ▪ Anglia, Francja, Niderlandy przyłączyły się do wyścigu o kolonie.	▪ zmalało znaczenie handlu hanzeatyckiego na Morzu Północnym i Bałtyckim, ▪ napływ złota do Europy spowodował jego nadwyżkę na rynku, skutkiem czego był spadek wartości złota i rewolucja cen, ▪ nastąpił rozwój gospodarki towarowo – pieniężnej w krajach biorących udział w wyprawach, ▪ rozwój portów morskich (Lizbona, Kadyks, Sewilla, Londyn, Plymouth, Amsterdam, Antwerpia, Nantes, Hawr) i handlu dalekomorskiego, ▪ do Europy przywieziono nowe rośliny: ziemniaki, kukurydzę, pomidory, kawę, herbatę, tytoń, kakao, kukurydzę, ziemniaki ▪ Europa podzieliła się na dwie strefy gospodarcze – nastąpił dualizm w gospodarce europejskiej	Azteków, Inków i Majów, ▪ Europejczycy migrowali do kolonii, ▪ nastąpiła chrystianizacja Ameryki Południowej i Środkowej, ▪ nastąpił rozwój kolonii i związany z tym rozwój niewolnictwa, ▪ Europejczycy stykali się z obcymi kulturami. Miało to wpływ na poszerzenie horyzontów myślowych i na rozwój kultury Odrodzenia, ▪ zmieniły się obyczaje: popularne stało się spożywanie kawy, herbaty, kakao, tytoniu, ziemniaków, kukurydzy